

- **שם המחקר:** בחינת הקשר בין השתתפות ברשת חברתית לבין מסוגלות חברתית ותחושת הבדידות בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית
- **שנה :** 2019
- **סוג מחקר :** תזה
- **מס' קטלוגי :** 890-81-2018
- **שמות החוקרים:** לינור לכר אדנבורג. בהנחיית: דר' כרמית-נעה שפיגלמן
- **רשות המחקר:** הפקולטה לחינוך, החוג לחינוך מיוחד, אוניברסיטת חיפה.

תקציר מנהלים

מחקר זה נערך בסיוע מענק מקרן שלם.

תמצית

המחקר הנוכחי הינו מחקר כמותי שנערך בקרב 101 אנשים עם מש"ה במטרה לבחון את הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין המסוגלות החברתית של אנשים עם מש"ה מעל גיל 21 בתיווך תחושת הבדידות ומיתון הקשר על ידי שלושה מניעים להשתתפות ברשת חברתית. כמו כן, המשתנים גיל, מגדר וסוג פלטפורמת הרשת החברתית נבחנו כמנבאים השתתפות ברשתות חברתיות.

ממצאי המחקר מעידים על קשר חיובי מובהק בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית. תחושת הבדידות לא נמצאה כמתווכת את הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית. בנוסף, נמצא כי המניעים להשתתפות ברשתות חברתיות ממתנים את הקשר בין שני המשתנים ומחזקים אותו. כמו כן, נמצא קשר שלילי מובהק בין גיל להשתתפות ברשת חברתית, וכן, קשר חיובי מובהק נמצא בין פלטפורמת הרשת החברתית להשתתפות ברשתות חברתיות, כאשר "וואטסאפ" היא הרשת החברתית התורמת ביותר לניבוי ההשתתפות.

ממצאי המחקר מחזקים את החשיבות בהנגשה לשונית של הרשתות החברתיות הקיימות בשל התרומה הפוטנציאלית של ההשתתפות ברשתות חברתיות בקרב אנשים עם מש"ה לקידום מסוגלותם החברתית.

תקציר

בשנים האחרונות חלה עלייה בהשתתפות ברשתות חברתיות באינטרנט ונמצא כי השתתפות זאת עשויה לתרום להפחתת תחושת הבדידות ולרווחתם של המשתמשים. יישומים חברתיים אלה יכולים לתרום גם לאנשים עם מוגבלות, ובפרט אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה), המתמודדים עם קשיים פיזיים ותקשורתיים ומחסומים סביבתיים, המקשים על תפקודם והתנהלותם ברמה בינאישית וחברתית. השתתפותם ברשתות חברתיות באינטרנט עשויה לקדם את מסוגלותם החברתית, להפחית תחושת בדידות ובכך לקדם את איכות חייהם. במחקר הנוכחי נבחן הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין המסוגלות החברתית של אנשים עם מש"ה מעל גיל 21 בתיווך תחושת הבדידות ומיתון הקשר על ידי שלושת המניעים להשתתפות ברשת חברתית: יצירת קשרים חדשים, שמירה על קשרים קיימים והנאה. כמו כן, המשתנים גיל, מגדר וסוג פלטפורמת הרשת החברתית נבחנו כמנבאים השתתפות ברשתות חברתיות. המחקר הנוכחי הינו מחקר כמותי שנערך בקרב 101 אנשים עם מש"ה: 61 משתתפים ברשתות חברתיות ו-40 אינם לוקחים חלק באף רשת חברתית.

נמצא קשר חיובי מובהק בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית, כך שכל שעולה תדירות ההשתתפות ברשתות החברתיות כך המסוגלות החברתית של המשתתף גבוהה יותר. תחושת הבדידות לא נמצאה כמתווכת את הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית. עוד נמצא כי המניעים להשתתפות ברשתות חברתיות אכן ממתנים את הקשר בין שני המשתנים ומחזקים אותו. בקרב המשתתפים ברשתות החברתיות כדי לשמר קשרים קיימים ו/או לצרכי הנאה נמצא קשר חיובי מובהק בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית. כמו כן, המשתנים גיל ופלטפורמת הרשת החברתית נמצאו מנבאים השתתפות רבה יותר ברשתות חברתיות. נמצא קשר שלילי מובהק בין גיל להשתתפות ברשת חברתית, כך שכלל שהגיל יורד כך עולה ההשתתפות ברשתות חברתיות. בנוסף, נמצא קשר חיובי מובהק בין פלטפורמת הרשת החברתית להשתתפות ברשתות חברתיות, כאשר "וואטסאפ" היא הרשת החברתית התורמת ביותר לניבוי ההשתתפות.

לסיכום, ממצאי המחקר מחדדים את התרומה הפוטנציאלית של ההשתתפות ברשתות חברתיות בקרב אנשים עם מש"ה לקידום מסוגלותם החברתית. הממצאים מחזקים את החשיבות בהנגשה לשונית של הרשתות החברתיות הקיימות כדי לאפשר השתתפות שוויונית ואפקטיבית. בנוסף, המחקר מקדם את הידע התיאורטי אודות השימוש ברשתות חברתיות באינטרנט להרחבת ההון החברתי של אנשים עם מש"ה.

שיטת המחקר

המחקר הינו מחקר כמותי המבוסס על דיווח עצמי של אנשים עם מש"ה מעל גיל 21. אוכלוסיית היעד: אנשים עם מש"ה (ברמה קלה עד בינונית) מעל גיל 21, בין אם הם משתתפים או לא ברשתות חברתיות באינטרנט.

מדגם המחקר: גודל המדגם הרצוי חושב טרם ביצוע המחקר (בהתאם לגודל אוכלוסיית אנשים עם מש"ה בישראל בגילאי 63-21), ועמד על 88 נבדקים בעוצמה של 90%. הלכה למעשה, המדגם היה גדול יותר וכלל 101 משתתפים עם מש"ה אשר מתגוררים במערכי דיור מוגן בקהילה. מתוך רצון להגיע למדגם הטרוגני נדגמו אנשים עם מש"ה אשר הצהירו שהם משתמשים ברשתות חברתיות וגם כאלה שאינם משתמשים, בהתאם לכך 61 מהמשתתפים משתמשים ברשת חברתית אחת לפחות כגון: פייסבוק, וואטסאפ, נט.חבר וכדומה, ו- 40 מהמשתתפים אינם משתמשים כלל ברשתות חברתיות.

במחקר נבחנו המשתנים הבאים: מסוגלות חברתית, תחושת בדידות, אופן השימוש ברשת חברתית מבוססת אינטרנט והמניעים לשימוש ברשת. המשתנים נבדקו באמצעות שאלונים אשר עברו הנגשה לשונית ע"י מומחית בתחום: שאלון מסוגלות חברתית, שאלון בדידות, שאלון שימוש בטכנולוגיות ו שאלון פרטים אישיים.

ממצאים עיקריים ודיון

המחקר הנוכחי התמקד בהשתתפות ברשתות החברתיות בקרב אנשים בוגרים (מעל גיל 21) עם מש"ה. הרשתות החברתיות הן פלטפורמה שנועדה לחבר בין כל האנשים, אך המציאות היא שרוב הרשתות החברתיות מדירות ברובן אנשים עם מוגבלויות, בפרט אנשים עם מש"ה ומונעות מהם לקחת חלק בהן בשל היעדר הנגשה לצרכיהם וליכולותיהם (Kent & Ellis, 2015; Shpigelman & Gill, 2014a). מטרת המחקר הייתה לבחון את הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין המסוגלות החברתית בקרב אנשים עם מש"ה. כמו כן, נבחן האם תחושת הבדידות מהווה גורם מתווך בקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית ואילו המניעים לשימוש ברשתות החברתיות מהווים גורם ממתן בקשר בין שני המשתנים. נוסף על כך, המשתנים מגדר, גיל ופלטפורמה

של הרשת החברתית נבחנו כמנבאים השתתפות ברשתות חברתיות. להלן אדון בממצאי המחקר תוך קישור לספרות המדעית.

השערת המחקר הראשונה אודות הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית אוששה במלואה. כלומר נמצא קשר חיובי מובהק בין המשתנים. כלומר, נמצא כי רמות גבוהות יותר של השתתפות ברשתות החברתיות נקשרו לרמות גבוהות יותר של תחושת המסוגלות החברתית.

השערת המחקר השנייה אודות תיווך הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית על ידי תחושת בדידות לא אוששה. נמצא כי קיים קשר חיובי ומובהק בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין המסוגלות החברתית, אך לא נמצא קשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין בדידות, לכן לא ניתן להסיק כי תחושת בדידות מתווכת את הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית. ממצא זה תומך במחקר נוסף (Doğan & Çolak, 2016) אשר הראה כי לא קיים קשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין בדידות.

השערת המחקר השלישית אודות מיתון הקישור בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית ע"י מניעים להשתתפות אוששה במלואה.

ההשערה הרביעית אודות תפקיד המשתנים: מגדר, גיל ופלטפורמת הרשת החברתית (פלטפורמות נגישות ולא נגישות) כמנבאים השתתפות ברשתות החברתיות אוששה באופן חלקי. שוער כי נשים (מגדר), גיל, ופלטפורמת הרשת החברתית ינבאו השתתפות רבה יותר ברשתות החברתיות. במחקר זה נמצא כי המשתנים גיל וחלק מהפלטפורמות של הרשת החברתית מנבאים באופן מובהק השתתפות ברשת חברתית.

מסקנות

המחקר הנוכחי מחדד לראשונה את הקשר בין ההשתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית בקרב משתתפים עם מש"ה. נראה כי השתתפות ברשתות חברתיות מקושרת למסוגלות החברתית של המשתתפים עם מש"ה, אוכלוסייה החווה קשיים חברתיים ובפרט קשיים ביצירת קשרים חדשים לאור סטיגמה וקושי בהבנת סיטואציות חברתיות (Fajardo, 2016 & Salmerón, Gómez), ולעיתים עקב הגנת יתר מהצוות בשל היותם בסיכון גבוה להטרדה מינית ולסחיטה (Sallafranque St- & Löfgren-Mårtenson et al., 2015; Normand, 2015, 2016). אמנם המשתנה תחושת בדידות לא נמצא כמתווך את הקשר בין השתתפות ברשתות חברתיות לבין מסוגלות חברתית, אך ההשתתפות ברשתות חברתיות גם אינה גרמה לתחושת בדידות גבוהה בקרב המשתתפים, בניגוד למחקרים קודמים שמצאו כי השתתפות ברשתות חברתיות מעלה תחושת בדידות בקרב המשתתפים (Przepiorka, 2018 & Cosguner, 2012; Błachnio & Guzeller). חשוב להדגיש כי המשתתפים במחקר הנוכחי דיווחו על תחושת בדידות נמוכה, ממצא מעודד כשלעצמו.

בהתאם למחקרים קודמים (Gill, & Fisher, 2016; Raghavendra et al., 2012; Shpigelman & Lough, 2014a), גם במחקר הנוכחי מרבית מהמשתתפים דיווחו כי הם משתמשים ברשתות החברתיות כדי לשמר קשרים קיימים. עוד נמצא שכדי לקדם מסוגלות חברתית יש לעודד אנשים עם מש"ה להשתמש ברשתות חברתיות כדי ליצור קשרים ולהכיר אנשים חדשים, ובמקביל ללמד אותם שימוש בטוח ברשת. שימוש שמדיר אותם מלהתנסות בהיכרויות חדשות לא רק חוסם בפניהם אפשרויות לאינטראקציות בינאישיות אלא אף עשוי לפגוע במסוגלותם החברתית.

מעבר לכך, המחקר הנוכחי מציג תמונה כללית לגבי השתתפותם של אנשים עם מש"ה ברשתות החברתיות השונות. נמצא כי מרבית מן המשתתפים לוקחים חלק ברשתות החברתיות "וואטסאפ" ו"פייסבוק". למרות שפלטפורמות

אלה אינן מוגדרות כרשתות נגישות במקורן, נראה שעבור אנשים עם מש"ה הן נגישות יחסית מבחינת היכולת להשתמש בתמונות, בסרטונים ובסמלים להבעת רגשות. בנוסף לכך, הפלטפורמות "וואטסאפ", "פייסבוק", "נט.חבר" ו"אינסטגרם" תורמות לניבוי ההשתתפות ברשתות חברתיות, כלומר הן מעלות את הסיכוי שאנשים עם מש"ה ישתתפו בפלטפורמות אלו. ממצא זה הינו חיוני ומשמעותי שכן הוא מחזק את החשיבות בהנגשת הרשתות החברתיות הקיימות גם עבור אנשים עם מש"ה.

המלצות למחקרי המשך

במחקרי המשך, מומלץ לבחון קיומו של קשר סיבתי בין השתתפות ברשת חברתית לבין מסוגלות חברתית, ולבחון במחקר אורך את ההשתנות לאורך זמן בשימוש ברשתות חברתיות, במניעים להשתתפות ובמסוגלות החברתית. כמו כן, מומלץ לבחון את ההשתתפות ברשתות חברתיות בקרב אנשים עם מש"ה החיים בקהילה.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)